
I. Generalități asupra excepțiilor procesuale

1. Preliminarii

Vechiul Cod de procedură civilă român, intrat în vigoare la 1 decembrie 1865, a ajuns în anul 2013 la momentul final al aplicării sale, după o perioadă de aproape 150 ani de existență. Realitățile sociale și evoluția istorică și-au pus amprenta asupra „codicelui” nostru, cum era denumit la începuturile existenței sale, care a ajuns să nu mai fie în concordanță cu nevoile societății actuale. O serie de instituții juridice trebuiau armonizate pentru a face față cerințelor comunitare, odată cu aderarea țării noastre la Uniunea Europeană. Totodată, intrarea în vigoare a noului Cod civil¹ a determinat adoptarea corelativă a unui nou Cod de procedură civilă², prin care să poată fi puse în practică instituțiile de drept material în forma nouă a Codului civil. Toate aceste schimbări nu au putut fi implementate prin simple modificări ale Codului de procedură civilă, ci a rezultat necesitatea adoptării unui întreg nou Cod de procedură civilă.

Unul dintre cele mai importante principii ce trebuiau urmărite de legiuitor prin adoptarea noului Cod de procedură civilă era respectarea dreptului la soluționarea procesului într-un termen rezonabil prin simplificarea unor proceduri judiciare și introducerea unor noi instrumente legale, mai eficiente. Vechea procedură civilă a atras numeroase critici ale Comisiei Europene, cele mai vehemente fiind legate de durata mult prea mare a procedurilor judiciare și lipsa unei stabilități și unități jurisprudențiale. Raportul Comisiei Europene pe Justiție³ din iulie 2011

¹ Noul Cod civil a fost publicat prin Legea nr. 287/2009, intrând în vigoare la data de 1 octombrie 2011, conform Legii nr. 71/2011 de punere în aplicare a Codului civil, publicată în M. Of. nr. 409 din 10 iunie 2011.

² Noul Cod de procedură civilă a fost publicat prin Legea nr. 134/2010 în M. Of. nr. 485 din 15 iulie 2010, fiind modificat și completat prin Legea nr. 76/2012 de punere în aplicare, publicată în M. Of. nr. 365 din 30 mai 2012.

³ Raportul pe Justiție este realizat în cadrul Mecanismului de Cooperare și Verificare implementat în 2007, odată cu aderarea României și Bulgariei la Uniunea Europeană, pentru a combate problemele legate de sistemul judiciar. Raportul la care ne referim a fost dat publicității la Bruxelles în 20 iulie 2011.

a remarcat progresele făcute de țara noastră în special prin adoptarea noului Cod de procedură civilă și a noului Cod de procedură penală. Prin aceste noi acte normative se speră că se va aduce o îmbunătățire a procedurilor judiciare, reprezentând o evoluție a sistemului judiciar.

Prin lucrarea de față ne-am propus a analiza instituția excepțiilor procesuale din perspectiva noului Cod de procedură civilă, semnalând diferențele față de vechea reglementare și încercând a da o interpretare elementelor de noutate aduse de legiuitor.

Publicația se află la cea de-a patra ediție, aducând, față de primele apariții, alături de modificările legislative inerente, și completări semnificative ca urmare a analizei practicii conturate de la intrarea în vigoare a noului Cod de procedură civilă sau a opiniilor doctrinare exprimate în publicațiile de specialitate.

2. Excepțiile procesuale, un mijloc pentru soluționarea cu celeritate a procesului civil

Una dintre garanțiile soluționării unui proces cu celeritate o constituie reglementarea și aplicarea în mod judicios și operativ a mijloacelor de apărare ale părților. Prin apărare se înțelege procedeele care permit uneia dintre părți să se împotrivescă atacului părții potrivnice. Apărările aparțin atât reclamantului, cât și pârâtului și constau în apărări de fond și excepții procesuale.

Excepțiile procesuale reprezintă mijloacele de apărare prin care, de regulă, pârâtul urmărește, fără a nega existența dreptului subiectiv, întârzierea judecării sau respingerea acțiunii ca inadmisibilă¹. Prin intermediul excepțiilor procesuale se supune judecării o chestiune prealabilă dezbaterii fondului cauzei, iar „terenul” luptei judiciare se transferă în sfera procedurală². Prin intermediul instituției „excepțiilor”, procesul se poate finaliza mult mai repede, întrucât, prin admiterea unei excepții invocate, judecătorul pronunță o hotărâre de cele mai multe ori fără a cerceta „fondul” litigios, deci fără a mai fi nevoie de prelungirea judecării pentru administrarea probatoriului. Evident că dezinvestirea imediată a instanței are loc doar în cazul în care nu există și alte capete de cerere sau alți participanți la judecată, nevizați

¹ M.N. Costin, I. Leș, M.S. Minea, D. Radu, *Dicționar de drept procesual civil*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 60.

² I. Leș, *Tratat de drept procesual civil*, ed. a 4-a, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 462.

de excepție, precum și doar dacă pentru soluționarea excepției nu este nevoie a se administra dovezi și a se uni excepția cu administrarea probelor sau cu judecarea fondului.

Gestionarea de către instanță în mod judicios a instituției excepțiilor procesuale poate duce fără îndoială la soluționarea într-un termen mult mai scurt a proceselor, scutind atât justițiabilii, cât și sistemul judecătoresc de aglomerarea dosarelor aflate pe rol.

În practică însă se observă o tendință de a se uni excepțiile cu fondul, pronunțându-se o singură hotărâre atât pe excepție, cât și pe fond. Această modalitate de gestiune a cauzei prezintă marele inconvenient al duratei prelungite a litigiului, întrucât trebuie să se treacă prin toate etapele unui proces pentru a se ajunge, în final, la concluzia că excepția era întemeiată și acțiunea se putea respinge încă de la primele termene de judecată.

O altă chestiune ce duce la prelungirea nejustificată a litigiului o reprezintă inexistența unor norme legale explicite care să reglementeze ordinea în care o instanță trebuie să soluționeze mai multe excepții invocate simultan. Și în aceste cazuri, se observă în practică tendința instanțelor de a se pronunța asupra excepțiilor fie concomitent, printr-o hotărâre unică, fie într-un mod neunitar, după libera apreciere a fiecăreia. Puține sunt cazurile în care excepțiile se clasifică în prealabil de către instanță și se soluționează mai întâi cele de procedură și mai apoi cele de fond, urmând a le uni cu fondul litigiului doar pe cele pentru a căror rezolvare se impune nevoia de a administra aceleași probe cu cele ale fondului.

3. Excepțiile procesuale – reglementarea noțiunii, natura juridică, clasificarea excepțiilor și delimitarea de apărările de fond

3.1. Reglementarea noțiunii de „excepție procesuală”

Când ne gândim la noțiunea de „excepție”, în limbajul comun, denumim o abatere de la o regulă generală. Termenul provine din limba latină, *exceptio*, și înseamnă „a împușina, a anihila”. În plan juridic, noțiunea a fost folosită încă din dreptul roman, spre a defini mijlocul prin care pârâtul urmărea să evite condamnarea sa ori să obțină o amânare a judecății.

În vechiul Cod de procedură civilă nu exista o secțiune specială destinată tuturor excepțiilor procesuale, reglementarea lor făcându-se atât în capitolul privind judecata, în cadrul Secțiunii I dedicate înfățișărilor și dezbaterilor (art. 136-137 C. pr. civ. 1865), cât și în cadrul Secțiunii a II-a, denumită „Excepțiile de procedură și excepția puterii de lucru judecat” (art. 158-166 C. pr. civ. 1865). De asemenea, excepții procesuale rezultau și din alte instituții ale Codului, cum ar fi art. 109 C. pr. civ. 1865 (prematuritatea sau lipsa procedurii prealabile), art. 105 C. pr. civ. 1865 (excepția de nulitate a actelor de procedură), art. 103 C. pr. civ. 1865 (excepția tardivității) etc.

În noul Cod de procedură civilă, legiuitorul a înțeles importanța excepțiilor procesuale și le-a dedicat, în Capitolul II, Subsecțiunea a 2-a din cadrul Secțiunii a 2-a privind *cercetarea procesului*. Pentru prima dată s-a reglementat definiția oficială a excepțiilor procesuale, art. 245 NCPC arătând că excepția procesuală este *mijlocul prin care, în condițiile legii, partea interesată, procurorul sau instanța invocă, fără să pună în discuție fondul dreptului, neregularități procedurale privitoare la compunerea completului sau constituirea instanței, competența instanței ori la procedura de judecată sau lipsuri referitoare la dreptul la acțiune urmărind, după caz, declinarea competenței, amânarea judecării, refacerea unor acte ori anularea, respingerea sau perimarea cererii*. Această definiție a fost propusă cu mult timp înainte de către doctrină¹, fiind însă pentru prima dată oficializată de legiuitor, cu mici modificări.

Cu această ocazie, s-a tranșat în mod definitiv și un alt subiect intens disputat în lucrările de specialitate, privind denumirea corectă a noțiunii excepțiilor. Unii autori² denumeau în general excepțiile ca „**excepții de procedură**”, ce se clasificau în excepții de procedură propriu-zise și excepții de fond. Alți autori³ denumeau în general excepțiile ca „**excepții procesuale**”, ce se clasifică în excepții de procedură și excepții de fond. În fine, a existat și cea de-a treia modalitate propusă⁴, de a denumi excepțiile în general ca „**excepții procedurale**”, ce se clasifică în excepții de procedură propriu-zise și excepții

¹ V.M. Ciobanu, *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*, vol. II, Ed. Național, București, 1997, p. 116.

² Al. Bacaci, *Excepțiile de procedură în procesul civil*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1983, p. 16.

³ V.M. Ciobanu, *Tratat...*, op. cit., vol. II, 1997, p. 115.

⁴ I. Leș, *Tratat...*, op. cit., 2008, p. 461.